

HAWAII · PUKA-LA · HOLOMUA

— "Ua Mau ke 'Ea o ka Aina' i ka Pono." —

BUKE I.

HONOLULU, APERILA 12, 1894.

HELU 48.

KA NUPEPA PUKA-LA

HAWAII · HOLOMUA

Hoopuka mau ia mai ka Poakahi a ka Poalima, o kela me keia Mahina e ka Hui Hoolaha Nupepa Hawaii Holomua.

Uku Pepa, he Kanalima keneta o ka Mahina. No ke kope hookahi he 5 keneta.

E loa no ka pepa mai keena aku a ma ka lima o na Luna.

Aole he pepa e hoounaia mai ke Keena aku no na kuaaina, aia wale no a uku mua mai.

E hoouna mai i na Mea Hou, na Kumumanao, Olelo Hoolaha na Kanikau a me na Mele Inoa ia

THOMAS P. SPENCER,

ka Lunahooponopono o ka Pepa.

Aole loa e pai ia kekahi Olelo Hoolaha, Kanikau a Mele Inoa paha ke ole e hookaa mua ia ka uku. Aole no hoi e hoouna ia kekahi nupepa ma ka owili pakahi, aia wale no a hookaa e ia ka uku mamua.

O na Kanoha Nupepa a me na Hookaa Dala ana, e loa aku no na Bila Hookaa mai ke Keena pololei aku a i na Luna, a i ole e hoouna pololei ia aku paha i na poe lawe pepa, ma ka hoouna mua ana mai i ke ola o ka Nupepa ia

ABRAHAM FERNANDEZ,

ka Luna Nui o ka Pepa.

Olelo Kahea!

Owau o ka mea nona ka inoa malalo iho nei, ke kahea nei au i ka poe a pau e makemake ana e hookomo mai i ka lakou mau wahi huna huna iloko o

ka "Hui Hookuonoono

Lahui Hawaii,"

Ua makaukau au e lawe mai i ka huina mai ka HOOKAHI DALA aku A PII AKU ILUNA, no ka pono a me ka pomaikai o na kanaka Hawaii wale no. E loa no au ma ke Keena o ka nupepa

Alauni Moi, mai ka hora 9 A. M. a hiki i ka hora 4 P. M.

E oluolu e hoomanao mai i ka uku o ka Buke Hoomanao Hooku, he 25 KENETA no ka BUKE hookahi.

ABRAHAM FERNANDEZ, Kahu

No ka Hui Hookuonoono Lahui Hawaii. Jan 13-14

Moolelo Hoonaeue

Puuwai no

SINIDARELA;

A I OLE IA, KA

Opio Kamaa Aniani.

Ka Moolelo Kaili Puuwai o Helene maloko o ke Anaina Hulahula.

Ka Manu Nunu hooko kaucha mai ka He-Kupapau mai o kona makuahine.

I ka lohe ana o ka Moi i keia lono ua loa ka wahine nona kela kamaa aniani, ua hoopihia ia oia i ka hauoli palena ole ma o kana keiki la ka hooilina Moi o kona kalaunu, a oia kana i telepone koke aku ai i kana keiki ka hooilina Moi me keia lono ohohia, a haawi kauoha hoi me ka awiwi nui i kona aha kuhina a me na hoa o ka ahakukamalu, e akoakoa mai lakou iloko o ka halealii me na kahiko piha o ka lakou mau oihana pakahi, malalo o ka hanohano o na papale mahiole o na pookanaka maluna o na poo, a me na male la-i ma ko lakou mau puhaka a hele olohelohe na kino.

He mau minute keia o ka pihoihoi no ka hoomakaukau ana i na lako hoonani o ka halealii, aia ke Alii ka Moi ke noho mai la iluna o kona noho kalaunu me ka hanohano nui a kali i ka hiki aku o ka malihini wahine kamaa aniani, ka iwi aoao pono hoi o kana keiki e mukii paa ia aku ana o na hue lo malalo o ke aloha no kela mau kiina wawae palanehe pono ole a ke kaikamahine opio Sinidarela i ke ahiahi mamua aku o nehinei i haawi ia ai ke anaina hulahula maloko o ka aumi ikealii nui.

Ua huli hoi hou aku la ka elele lawe kauoha no ka hale o Sinidarela ma me ke kaa-alii o ka Moi, a i ka wa i hiki aku ai o ke kaa me ka ukali pono hoohanohano o ke keikialii, aia na ohana lehulehu o kela mau kauhale e kali ana me na ma-

nao pihoihoi mawaho o kela ipuka-pa, a e wawalo ana keia mau olelo iluna o ka lewa mai ka waha ae o na mea a pau:

"O ka wahine io ka keia a ke keikialii maloko o kana kua-haua akea, o kekahi o na kaikamahine uha-palaoa io wali-wali a Keinohoomanawanui! Auwe no ka hoi ka laki o ka pupuka-ino nui wale e, o ka apakau ana ae nei a loa ka hapakue e like me ke kuapuu o ka mokupuni o Maui, he mokupuni hiki ole ia Arabia ke hoao aku i kana kumuhana o ka pakika-kikala a anapuu ka hoki, ke ole e pau mai kona naau i ka ai ia e kanaka o ia wahi e like me ko Kapena Kuke. Alia nae hoi, e kali ae kakou i ka ae ia mai o ka lakou nei kumuhana pohole o ka alala-palu"

I ka hiki ana aku o ke kaa-alii i hele a ohuohu me na lei lehua paukuku a Mine ma i Kapuuhemo ae nei, mawaho o ka hale o Ida ma, ua lele koke aku la ka ukali pono o ke keikialii, a imua o na ohua o kela hale mawaho o ka lanai, ua heluhelu aku la ka ukali i ka palapala hoolaua a ka Haku Puuku o ke aloalii, aia malalo o kana alakai ana e malama ia ai kona maluhia a hiki imua o ke Alii ka Moi, no ka hooko ana i ke kumuhana mare lillii i keia po me ke keikialii Kamumukauha.

HE MOOLELO

— NO KE —

Alahele Pohihihi

— I KA —

WELAU HEMA

A O KA MEA HUNA

— ILOKO O —

Ka Owili Pepa Kamahao.

MOKUNA XXVIII.

KA HOOKAAWALE ANA.

Me he mea la, ua like keia me ke koi hooalalaha a kekahi kanaka pio ano hehena imua o kekahi Kiaaina puuwai menemene iloko o ke au hooponopono aupuni Karistiano uahoa o ka wa kahiko.

E nonoi ana hoi iaia e hahao koke aku i kekahi o kona mau hoo-pahao iloko o ka make emoole, a i ole ma ka hoopokole ana e hoolilo ae i kona hoopaiia ana ma ke ano oi aku o ke kaumaha.

Kaulona pono mai la ke 'Lii Pupa is'u me na maka pahaohao, a ua hoike mai hoi kona helehelena i ka weliweli nui.

Kupanaha maoli oo e Atamao, wahi ana, me ka leo haahaa a aka-hele malie.

I kekahi manawa, manao au ia oe ua pupule ia.

O ka'u wale no e hai aku ia oe, o kekahi noi elike me kau i keia manawa, he mea weliweli loa ia ia'u i oi aku mamua o na mea a pau—he weliweli hoi i loa ole na huaolelo kupono e hiki ai ia'u ke hoike piha aku i kona ano imua ou.

O na manao ano hooahaahaa, makee a lokoioo o ke aloha ole elike me keia ia Alama maikai i mahalo nui ia e na mea a pau no ke akahai, ka ui a me ke kilohana, he hana hewa loa ia a me ka hiki ole hoi ke hookoia no ka manawa pau ole.

Nolaila, e Atamao, aole; aole ka-ua e hana i kekahi hana oia ano, i kumu e hoonoleia ai o Alama mai kekahi mai o na haawina ana e hauoli la i keia wa ano.

Me keia mau olelo o ke aloha ole, huli ae la au me ka naau i haehae ia i ke aloha a haalele aku la iaia.

Mahope mai, ma kekahi kakahi-aka maikai hiki hou mai la ke 'Lii Pupa imua o'u ma ko'u kuono mehameha, elike me kana hana maa mau, hele mai la oia a olelo mai la ia'u me ka minoaka ana maluna o kona mau helehelena i omau ia e ka waipaha.

E Atamao, e ae mai ia'u e hahai aku ia oe i kekahi kumuhana hauoli a'u i lohe mai nei.

Heaha ke ano o kau mea e olelo mai nei?

Wahi a'u i ninau aku ai.

E loa ana ia oe ka hauoli o ka lawe ana i ka hanohano o ka oihana hookaawale.

Heaha ke ano oia oihana? i ninau hou aku ai.

Eia, wahi ana, ua noi mai o Alama ia makou pela.

No ka mea, ua makemake oia e lawelaweia kela oihana. i hiki ai iaia ke hoopoina loa ia oe mai kona puuwai mai, a i loa ai hoi iaia ka hauoli o ka noho lanakila ana a kaawale loa aku mai ka noho pu ana me oe.

Ma ka aina a pau o Kosektna nei, he mea maa mau i na wahine ka waiho pu ana mai me ka lakou koi no ia oihana maemae mamuli o na kumu i hoike ae la.

I KO MAKOU POE HELUHELU

Mamuli o ka loa pinepine mai o na olelo hoahewa mai ko makou mau poe lawe nupepa mai, e pili ana i ka lawe pololei ole o kekahi poe luna i na nupepa, ke kau leo aku nei makou i ko lakou lokomai-kai e hoike koke mai ia lono ia makou, a e hooponopono koke ia no ia hemahema.

O ka uku nupepa, e hookaa koke ia mai ia, oiai, he 50 keneta wale no ka uku mahina, a he auhau oluolu loa ia no kekahi mea e uku ai i keia manawa.

O ka poe e hookaa ole mai ana i ka uku pepa i keia pule, e paa ana makou i ka lakou pepa.

Na Rula o ka Nupepa Puka La.

No ka hookaa mua ana oia keia malalo iho:
Kope hookahi..... 5 Keneta
Hookahi Mahina..... 50 "
Hookaa i ka pau ana o ka mahina..... 75 "

Nupepa Puka Pule.

No ka hookaa mua ana oia keia malalo iho:
Kope hookahi..... 10 Keneta
Ekonu Mahina..... 50 "
Eono Mahina..... \$1.00
Hookahi Makahiki..... 2.00

No ka uku ana mahope o ka mahina oia keia:
Ekonu Mahina..... 75 Keneta
Eono Mahina..... \$1.25
Hookahi Makahiki..... 2.50.

ABRAHAM FERNANDEZ,
Luna Nui.

Ka Nupepa

HAWAII HOLEMUA

ABRAHAM FERNANDEZ

Luna Nui.

THOS. P. SPENCER,

Luna hooponopono.

Honolulu, Aperila 12, 1894.

Ua Hiki Mai.

Ma ka mokuahi "Mariposa" o keia kakahiaka, i hiki mai ai o Adimarala J. A. Woka me kona mau ukali, no ka lawe ana i ke kulana aliihoa kiekie o ka mana kua moana Amerika ma ka Pakipika nei, a eia malalo o kona malu kekahi kauoha i maopopo mua ole kona ano a me na mea e hana ia aku ana no ka hooko ia kauoha ma ka aoao o kona aupuni.

Oiai o Adimarala Woka ma kona alahahele mai Wasinetona mai no Kapalakiko, aia he nui na poe kakau nupepa e haawi ana i na ninau no ke ano nui o kana huakai i Honolulu nei, a he hookahi wale no ana pane— aia oia malalo o ke kauoha no ka hiki i Honolulu, a ilaila e maopopo ai—heaha la ke ano o ke kauoha ana e hooko ai ma ka aoao o kona aupuni. He mea maopopo mua, aia he mau anaina kamailio i malama ia mawaena o Peresidena Kalivilana me Adimarala Woka mamua o kona holo ana mai, a he mea no hoi na kakou e kana-

lua ole ai, aole loa o Kalivilana e hoololi ana i kana kumuhana hoihoi aupuni kumu o Hawaii e hehi wale ia e na mikanele hookamani kakahiaka me ka aihue aina o Hawaii nei, i haawiia na kakoo ikaika e na hoa o ka Ahaolelo Makaainana me na balota kiekie o 177 a kokoke e pa iluna o ka lani, maaua o kona hooko ana i kela kumuhana hanohano o ke kaulike, o ka manawa keia a Amerika e hana ai me ke kulana kanakamaku i maopopo ole ia kakou kona hopena, a oia ke kauoha ia Adimarala Woka e paa nei iloko o keia la ma kana palapala pili aupuni i sila ia, a e ike ana kakou ia mea hou iloko o na la pokole ke wehe ia ua kauoha aupuni la no ka hooko.

Ke lan^o nei ko makou manao, o na la inea o ko Hawaii noho hoomanawanui ana me ka malie, ua hiki mai na minute loa ai ia kakou ka hauoli imua o ko kakou mau ipuka-hale, a e malama mau kakou i ka maluhia me ke aloha aina o ka puuwai hookahi a hoike aku i ko kakou hoaloha pili kokoke ka Republika Nui—aia no ka lahui o Hawaii maluna o ko lakou inoa hanohano e ku nei iloko o keia la—"E hoihoi hou ia ke aupuni kumu o Hawaii malalo o ka hoomalu a ko lakou Moiwahine i aloha nui ia—Liliuokalani."

HALAWAI MAKAAINANA MA KOLOA.

Ma ka Poakolu aku nei o ka pule i hala, Aperila 4, ua kaha ae ka Hui Aloha Aina he halawai makaainana nui no ka noonoo ana i ka lakou mau hana kupono e hana ai ma ke koho balota Elele o ka la 2 ae nei o Mei, a e like hoi me ka makemake o ke aupuni P. G., ua hooholo ka Hui Aloha Aina o Koloa a me na makaainana a pau oia Apana, (koe ka poe nau kekake), i keia mau kumuhana malalo iho:

1—Aole loa e ae ia kekahi kanaka a mau kanaka maoli paha e hookokoke aku i ka pahu balota no ke koho Elele ana.

2—E malamaia i anaina lealea a me ka lulu dala pu ma ka la koho balota, no ka hoomamao ana mai ia lakou mai ke kahua nui o ka pahu balota: a he 2 mile ka maa-mao mai kahi koho aku.

3—Aole e ae i na kumuhana a ke aupuni P. G. no ke kakoo ana ma ia la.

4—O ke aupuni Moi, oia ke aupuni e kakoo ai.

He 200 a oi na makaainana i akoakoa ae ma keia halawai, he maluhia a maikai na mea a pau i hanaia, a ua hooholo lokahi ia na kumuhana a pau maluna se.

Pu-a ka uwahi i na makaainana aloha aina a makee alii ma na apana kuasina. Oia ka lahui i ko oukou kupaa.

LONO AINA E

Ka Ninau o Hawaii

Hiki mai o Adimarala

J. A. Woka.

He Kauoha Maopopo Ole.

Wasinetona, Maraki 28.—Ua hoike ae o Kuhina Garese-hama i keia la, o ka Adimarala Woka huakai e hooona ia aku ana i Hawaii, aole ia no na mea e pili ana i ke kumuhana o ke awa hoolulumoku o Puuloa, aka, no kekahi leta no ia a Kuhina Wilisi i palapala mai nei, aia he mau hoailona o ka uluku haunaele e poha ae ana maloko o ke kulanakauhale o Honolulu i na manawa a pau, a malalo o ia kumu i makemake ia ai kekahi kanaka kupaa a hooko pololei i na kauoha no ka makaala a me ka hoopakele i na pomaikai o ke aupuni Amerika.

Ua hoike pu ia ae kekahi lono e pili ana ia Hawaii, no ke kupono e hoihoi ia ka Moiwahine Liliuokalani ma ka nohoalii, mamuli o ka haawi ana mai o ke aupuni o Enelani i na kokua, a e kukala ia ka paeaina o Hawaii e hoomalu a hoopakele ia e ka mana o Beritania Nui.

Aole keia he mau manao e komohia ole ia ai ke kanalua ana ma keia kumuhana a Mr. Davies i hiki mai nei i Wasinetona, a me he mea la, ua hoike maoli aku oia ia manao imua o ka Peresidena a me kona Kuhina Nui. Ina he kumuhana keia e manaoia ia a e hooko io ia aku ana paha e Enelani, alaila, he puupuu ikaika keia e loa mai ana i ke aupuni Amerika ma kona kulana hooko ole i kana hana. He mea oiaio, ua kukala pili aupuni ae o Peresidena Kalivilana iloko o kona mana hooko—ua hookahuli maoli ia ke aupuni kumu o ko Hawaii paeaina me ka nohoalii ana o ka Moiwahine Liliuokalani, malalo o ke kokua a me ka lele ana aku o na koa Amerika o ka mokukaua Bosetona i uka o ke kulanakauhale o Honolulu, me ke kuleana ole a me na kauoha ole i haawi ia aku mai ke keena aupuni o Wasinetona; a nolaila, o kela hookahuli aupuni kuleana ole ma ka aoao o Amerika, he hoihoi aupuni kumu e like me ia i kinohi ka hana kaulike ma ko kakou aoao e hana ai no kela lahui hoaloha o Hawaii.

Ua haawi mua aku o Amerika i kona "ae" aole e kala lilo loa, no ka hoihoi hou ana i ke aupuni kumu me na olelo—"E lapaau ia ka hewa nui i hana ia e Amerika," a hiki mai nae iloko o keia la, aole loa he mea i hana ia a hooko ia e keia aupuni e pili ana i ka ninau o Hawaii, a ua kali kela lahuikanaka a me kona Moiwahine me ka hoomanawanui no ka manawa loihi i hala ae nei, a me he mea la, ua hoopau lakou i ka manaolana e loa ana ka olelo hooholo kaulike mai Amerika aku nei, a nolaila, aole e hiki ke hoahewa ia ka Moiwahine Liliuokalani a me kona lahuikanaka—ina lakou e noi aku i kekahi kokua e loa mai ke aupuni mai o Enelani.

Ina he kumuhana ia e ala mai ana ma ko Enelani aoao a hooko a haawi aku i na kokua no ia leo noi a Hawaii, alaila, aole he kuleana hou i koe me ke aupuni Amerika e kue aku ai no ia poloai e loa he mau kokua ia Hawaii mai ia Enelani mai, a aole no hoi he mau huikala ana e haawiia ia Amerika ina oia e makemake ana e hoao a kue aku paha malalo o ia kumu elua, oiai kela ninau o Hawaii iloko o ko Amerika lima no ka manawa loihi i hala hope ae nei. He mea oiaio, e ano like ole ana na manao kalai hooponopono pili aupuni mawaena o Enelani a me Peresidena Kalivilana, no ka mea, o ko Enelani rula maa mau ma ka hooponopono ana i na ninau lahui kuwaho, ua kukulu ia no ia maluna o ke kahua kalai-aina o ka hooko—"Mamua ka hana me na lima, a mahope ke kamailio."

Adimarala Woka.

E hoike ana ka nupepa *Chronicle* o Kapalakiko i keia mau olelo e pili ana ia Adimarala Woka, penei:

O Adimarala J. A. Woka, ke aliihoa pani ma ko Adimarala Irwin wahi, ua hiki mai nei oia i keia kulanakauhale mai Wasinetona mai i ka la i nehinei, no ka holo aku i ka Paeaina Hawaii a lawe i ke kulana Aliihoa Kiekie o na au-moku kua Amerika no ka moana Pakipika, a ma keia mokuahi ae oia e haalele mai ai i keia awa a holo aku no kona kahua hou o ka hana me kona mau ukali oihana.

Ua kipa aku kekahi mau poe lehulehu e ninau i ke ano nui o kana huakai no Hawaii nei, a ua pane mai oia me keia mau huaolelo:

"Aole ka'u he huakai malu e holo nei no Honolulu, mawaho ae o ko'u hiki aku ilaila

a lawe i ke kulana alakai kiekie no na aumoku kua Amerika ma ke awa o Honolulu ma kahi o Adimarala Irwin, oia i pau ana kona manawa o ka hookohu pili oihana i Aperila 15, a e hiki e au ilaila mamua ae o ia manawa. He oiaio, he kauoha kekahi me a'u a e hooko ia aku ana, aka, aole au i ike a maopopo mua i ke ano o ke kauoha a hiki mai ia manawa."

Ua ulono ia ae kekahi lono e pili ana i ke awa o Puuloa, a oia ka Adimarala Woka i pane hou mai ai:

"O ke awa o Puuloa, he awa hoolulu moku kua ia no Amerika i aeikeia ma o kekahi kuikahi la i hanaia me Hawaii he mau makahiki i hala hope ae nei, aka, aole nae i hooko ia kela kuikahi ma o ko Amerika mau aumoku, no ke kumu hiki ole i na moku ke komo aku iloko, mamuli o ka papau loa o kona nuku-awa ma kahi he elima kapuai wale no ka honou. Ina he kumuhana keia e hooko ia aku ana e ke Aupuni Amerika, alaila, e makemake ia ana kekahi huina dala nui mai ka Waihona ae no ka hooohana koke aku, alaila, e waiwai auanei kela hoopaa kuikahi o Amerika nei me Hawaii."

E hoike ana kekahi lono o ka la 23 o Maraki ma Nu Ioka, i ka wa a Adimarala Woka i hoomakaukau ai no kana huakai holo mai i Kapalakiko no Hawaii nei, penei:

"O ka hookohuia ana o Adimarala Woka no ka lawe ae i ke kulana alakai i ka mana kua moana o Amerika ma ka Paaina o Hawaii, ua maopopo mua iaia na ouli a me na kumuhana i makemakeia ai oia no ia kulana o ka hilinaia. Ua pinepine na manawa o kona halawai loihi ana me ka Piresidena a me ke Kuhina Kua Moana, a he mea kanalua ole i ke koho aku ke ano nui o ka lakou mau kukakuka ana, oia no ka ninau e pili ana ia Hawaii no ka Amerika olelo hoo-holo e kali nui ia nei o ka puka mai. Me he mea la ma keia hookohu i haawia aku ia Adimarala Woka, ua paa pu aku oia i ka hopena o kekahi kumuhana i maopopo ole kona ano i keia manawa, ana hoi e hooko aku ai i kona wa e hiki ai i Honolulu a lawe i ke kulana alakai alikoa kiekie o na aumoku kua!"

Pakele ke kumu Puhī Ohe H. Berger mai pau i ke ahi ina he moe ino ko ka po. Oia oia i kaawale iki mai ai mai kahi i haule ai ka ipukukui, ma kahi ana e hookani ana i ka ogans, he mau pepa mele kai pau aku, he aneane no i ka haneri dala oi a emi mai paha na hoolilo kahi i poio.

Papa Hiku Mahina.

APERILA, 1894.

Su	M	T	W	T	F	S	Mahina hou
							Apr 5
1	2	3	4	5	6	7	Hapaha mna " 12
8	9	10	11	12	13	14	Mahina piha " 19
15	16	17	18	19	20	21	Hapaha hope " 27
22	23	24	25	26	27	28	
29	30						

Nuhou Kuloko.

Ua makemakeia i keiki, e ninau i keia keena.

Ka Mariposa ko kakahiaka nei.

Ua liliif nee i ke kula ko keia kakahiaka.

E lawe i ka "Holomua" e loa no ia lakou ka lokahi ana.

E hauoli e ko ka HOLOMUA mau makamaka, aole i nele ka oukou nonoi.

E holo aku ana kekahi mau lala e ka Papa Ola no Molokai i keia Poakahi ae.

Ke hoomau nei no ka Leo i ka paipai i na kanaka e hoomau aku i ka mokuahana.

Ua moku ia ka lima o kekahi kaikamahine inehinei i ke aniani, ma kahi kokoke i Lele.

Inehinei, ua hoao ae la o Kum Wun, he paahao, e lawe i kona ola iho, me ka pahi, e ole eikeia pakele ana.

Aole o makou makemake e haawi i ko makou lokahi me ka poe a ka lahui i ke ai i ka puka-lua o ka lapuwale.

Ua nema mai ka Leo i ka makou mau huaolelo ikaika,—eia nae hoi pilopilo no kahi waha e oili mai nei o kakahiaka; i mea la hoi i ke kaa ia hai.

Ma ka Mariposa o keia la i kau mai ai o Adimarala J. G. Walker o ke aumoku kua Amerika ma Honolulu nei. E hoi aku ana oia no tuna o Paladelepa.

Ua mahui wale mai makou, e onou ia aku ana imua o ka Aha Luna o Kawaihāo, ke kumuhana lulu o na hoahanau no na lilo o kela wahi i poio i ke ahi mai na hana keaka lealea o ka Poaono nei.

He eha mau Pake i loa aku i na makai e kakabe ana na haee, a ua lolo na maka, ma ke alanui Nuuanu, ma ke shiahi Poalua nei, ua loa keia poe Pake i ka lolo o kela mea kukalahes. A he nui loa aku na tini o ia ano i loa aku.

Ua mahaoli ae kekahi poe makamaka o na P.G. e ninau ia Kuhina Wilisi, ina paha ua loa aku iaia na olelo hoo-holo o ka halawai o ka po Poakahi. Ua hoole mai ke Kuhina; he nui no na ninau i ninau ia aku i ke Kuhina, ua loa mai he mau pane oles ana,—ua aneane loa no e hoea aku na olelo a ka mea ninau, e papa aku paha i ke Kuhina aole e hoouna i kela mau olelo hoo-holo i Amerika; ua loa koke mai la ka ihu winiwini o ka mahaoli i kekahi peku hoki mai ke Kuhina aku,—i ka wa a'u e makemake ai e hoouna i ko'u Aupuni i ka'u mau palapala, e hoouna pu aku ana au i na mea a pau o ia halawai ke haawi ia mai ia'u. Keke ae la ka ihu o ka mahaoli.

Hookahi Wai o ka Like.

O na hana akole, a me ka makilo, he hookahi no ia, a he pono no ke kapaia aku he mau mshoe o ka aina puakaka.

O na luakini o Kaumakapili a me Kawaihāo, ua hoolaaia lava no Iehova, ke Akua kiekie loa, a ua ikeia o lau na luskini poo o keia aupuni a hiki i keia la. A o na 'Lii a me na makasinana, ua hooikaika pu a luhi pu no hoi, me ka manao maikai, e hoolilo loa aku no Iehova Sabaota, a ua laa Nona, a Nona wale no. O ka manao nui, i wahi e akoakoa pu ai na 'Lii a me na makasinana, a e hele iloko o laila e hoomana ai iaia wale no.

E ka lahui, ua pau loa aku nei ka nui o na 'Lii, a koe uuku loa e ola nei, a pela no hoi na makasinana. A iloko o keia wa, ke hoomaopopo aku nei kakou, o ua halepule la o Kawaihāo, me he la, aole loa he hoihoi iki o ka Uhane Hemolele e kipa hou a noho hou iloko o ua halepule la i hoolaaia ai no ka hanohano a me ke kiekie o Kona Inoa ihiihi.

E hoomanao iho i keia, i ka manawa i hookahuli ia ai ke Kumukanawai o Kamehameha V., o ka luakini o Kawaihāo, oia ke kahua o kekahi hapa o na kipi e poe ai, a mai laila mai kahi o na poka e lele makawalu ana no ka pepehi ana i ke kanaka. A ke mau nei ka aai o ka olelo, he "pau pepehi kanaka o Kawaihāo," a ua manao ka mea kakau, o ke pena paa loa ia o ua papu la a hiki i kona hiolo ana.

I keia manawa, o na hana ma kilo dala, o Kawaihāo ke kahua e hana mau ia nei, aia iloko o laila na aha himeni hooipoipo makilo dala, a pela mai no a hiki mai i ka po o Poaono i hala, ua piha loa ke kiahia o ko ke Akua inaina, a haawi mai la i kekahi haawina e ike a e hoomanao ai ke kahua o ua papu la, a mai pau loa i ke ahi.

E ike a e hoomaopopo iho ke kahua a me na hoahanau o ua papu la o Kawaihāo, mamuli o ka malama mau ia o na hana imi loa ma ke ano makilo, he mea pono e hoopau loa ia ke kapa ana i ua hale la o ka luakini o Kawaihāo, aka, o ka "hale keaka o ka poe akole a me ka makilo," a oia ka inoa kohukoku loa o keia manawa, oia i ua hala ka nani a me ka ihiihi o ua hale laa la, a me he la, o na anaina haipule a me na halawai e malamaia nei maloko o ua hale la, he mea makehewa a hooluhua ia i ke Akua, oia i, ua mamao loa o Iehova mai kela hale mai, ua hoo-pailua a ua hooawahawa loa Oia i na hana a ke diabololo o makilo a puni waiwai.

O ka mea wale no i koe a puka-maka ae, oia na hana moe ipo, oia i ua lilo ua hale la he wahi e a'oa'oi ai, ua puhi baka ia, a ua inu rama ia no paha; pela ke Akua i huhu ai, a hoo-wela ai i ke ahi. He hookahi manawa i koe e habau mai ai ke Akua i kona inaina maluna o kela hale, o ka lilo no ia i puulehu.

E nana aku kakou i na halepule Katolika a me ka Bihopa, me he la aia ka Uhane Hemolele maloko o ia mau ekalesia. He mea nani no hoi ka hookaawaleia o na manawa haipule, he okoa ko na opio, a he okoa ko na makua. He oi aku ka pono no na hoahanau o Kawaihāo

a me Kaumakapili, e noho ma na home, a ma na seena mehameha e hoolaua aku ai oe me ke Akua, a e hoolohe mai no ia. Kou naau, ka manao a me ke aloha pu.

KAI NO LA O KA LOKAHI KA PONO.

Ke nana iho no hoi i na wahi a ka Leo e hooloku nei i ka Holomua no kela halawai makainana, aole no he mau manao ano a koikoio, koe wale no ka imanui, mea ae ka "Hae eleele," ulaula a linalina, a "kuwaho" a "kukahi," a pela aku. E nee papa ana i ka helu i na inoa o kekahi poe haole a poe kanaka, ma ke ano hoohehenehe. O ka mea wale no i hoomaopopo maok ia e makou, ke hoomau nei ka Leo i ka hooluhua i kona poe heluhelu e homo mau mai ia makou a me ko makou mau makamaka i haawi mai i na hi'ina'i, alaila, e hoike'ku ana keia mau hana i ka lokahi ole. Aole paha keia o ka wa e ike ai i ka hewa a me ka mihi ana, a iaku mahope, aia i ka wa i manao ia e hoolokahi,—e oia mau ana ia like ole, pela mau no ke kuae ana. E lilo ana hoi ia hoomokuahana ana i maunu na na enemi o ka Lahui Hawaii e pelo ai i ka poe naau kulanalana, pela e lele lili'i malie'ku ai a hiki i ka nohaha ana. No ka mea, ke ku nei makou maluna o ko makou kahua a kukala, aole loa makou e haawipio malalo o ka Buki, Nawahi, Kaulia, Keoni Kamaki a pela aku, mau hana poholalo i ka Lahui, oia i lakou e hoomau mai ana ia makou i na hana keonimana ole.

OLELO HOOLAHA.

Ke kauoha ia aku nei na poe mea hoolohona e hele ana maluna o ka aina Kula o Kahala, Waiakala, i hele ole mai i ka hana o ka aina i na malama elua i hala ae nei, e kii mai i ko lakou mau hoolohona iloko e na la he umikumamalima mai keia la aku, o ka mea kii ole mai a hala keia mau la, e hopu no au ia mau hoolohona a hoopaa ma ka Pa Aupuni ma ke ano hele hewa.

Ma ke kauoha,
SAMUEL KAILI,
Luna Aina.

Kahala, Aperila 2, 1894.

apr5-2wd

HOOLAHA I KA ONA LILO.

Ke hoolaha ia aku nei ma keia, e kii koke mai ka mea nona ka lilo i waiho mai ma ko'u halelio i ka la 7 o Maraki, 1894, kiihi o na alanui Kamika me Pauahi, Honolulu, he lilo keokeo me ka noho, hao kuni A, na'u i malama a hanai iaia. Ina e hala na la he 15 mai keia la aku, e kuni kudala ia aku ana ma kahi o J. F. Mogaana, a ma ia kuni ana e hoihoi ia mai ai ko'u mau lilo hanai a me keia hoolaha ana. Ina e kii mai ka mea nona keia lilo, e uku mai oia ma ke 50 keneta o ka la no ka malama a hanai ana, a pela e hoihoi ia aku ai ka lilo.

AH SONG.

Kiihi Alanui Kamika me Pauahi.
apr4-2wd.

HOOLAHA A KA LUNA PA AUPUNI.

E ike auanei na kanaka a pau. Eia ma ka Pa Aupuni o Makiki nei, he lilo hele hewa—lio k eleele pahaaha moana, kii keokeo ma ka lae, elua wawae keokeo hope, poahahi ka hao kuni.

O ka mea a mau mea paha no lakou keia lilo, e kii koke mai mamua ae o ke kudala ana, hora 12 o ka POAONO, Aperila 21, 1894.

JAMES KUKONA,
Luna Pa Aupuni o Makiki.
Makiki, Aprila 6, 1894, apr7-4d.

PONOGARAPA!

Dahuolelo hou Edisona

Aia ma kahi o

VITOA & AKI--RUMI HOIKE

Kihi o na Alanui Hotele a me Betela.

E loa no i ka mea hoolohe ka hanoli palena ole i ka wa ona e lohe ai i na leo mele houhene lai o ke ano hou, oia na leo haneni, na Bana, a me na himeni ohohia e ae o Hawaii nei.

E loa mau mai ana na leomele ma na mokuahi a pau.

ELIMA KENETA

ka uku hoolohe o ke mele hookahi a e kipa mai na makamaka o lohe pepeiao auanei. mar26 tf

HOOLAHA A KE KAHU

MALAMA WAIWAI.

Ke hoolaha ia aku mei ma keia i na poe a pau i hooaie ia S. K. Kamakala a me Lidia Piikoi Kamakala, kana wahine mare, malalo o ka'u kauoha ana, e houna koke mai lakou i ka lakou mau Bila aie ia'u ma ke ano he kahu malama waiwai mamua ae o ka la 31 o Maraki. 1894.

A ke kauoha pu ia aku nei na poe a pau e hoolimalima nei ma na hale a me na aina a pau, e uku pololei mai lakou ia'u aole i kekahi mea e ae.

ABRAHAM FERNANDEZ,
Kahu

Mar12-3w

HOOLAHA I NA

POE MAKAIKAI,

NA POE AHAAINA,

— A ME KA —

LEHULEHU HOLOOKOA,

KA HALIHALI OHUA O KAMIKA

Ma Alanui Moi.

Ma kekahi aoao iho
o ka

HALE KUAI BIPI O WALA MA.

O ko Kamika mau Kaa Halihali Ohua, oia na kaa holopono loa no na poe holokaa maloko o keia kulanakauhale, a malaila no e loa ai na kaa holoholo lili i na nuui.

E kipa mau mai ma ko makou hale kaa nei mamua o na hale e ae.

Mutuala Telefona, : : : 408
mar 22-3m dly

Goo Kim.

HALEKUA I O NA LAKO

LOLE NANI.

Alanui Nuanu.

Eia ma ko'u halekuai na lole, e humu ia ma ke keena Tela Lole me ka pilipono loa, mai ka \$14 a pii aku iluna.

O na Papale Kane me Wahire, he 50 keneta a pii aku iluna.

E kipa mai e na makamaka mamua o ke kipa ana aku i kekahi hale e ae.

Mar20-tf

C. HOCK CHAW

Hale Hana UwatiNani

Helu 405 Alanui Moi, ma kekahi rumi iho o ka Halepai, HOLOMUA.

E LOAA no ma ko'u hale hana. UWATI, na uwati o na ano a pau, na pu, pahu-pila, daimana, na lako dala, maka auani, a pela aku. Mar20-tf

J. Hopp & Co

KIHI O NA

Alanui Moime Betela

HONOLULU,

— HALEKUA I —

RONO HALE NUI!

Ke kono ia aku nei na makamaka a me na hoaloha no ke kipa mai a me ka makaiikai ana i na Waiwai Nani no ka Hoolako ana i na Home me na Lako Hale Maikai o ke ano Hou Loa oia hoi na

PONO RUMI MOE, oka;

PAKAUKAU POEPOE,

PAHU UME, KOKI,

PAKAUKAU-UWAI-I-KA-LOA

MOE BEBE, a pela aku.

Loko Hele I-e me Ohe

I Hana Maiiau ia me ka Noeanu Loa.

NA BELA MOE ME ULUNA,

Oia hoi na Bela Uwea, Lauoho, Hulubipa, Mau-u a me Limu,

Uluna Hulu Koloa, a pela aku.

E hoao mau mai ia makou mamua o ka hele ana i kekahi hale okoa aku a e ike maka no oukou i ka haahaa maoli no e na kumukuai maloko o keir Halekuai Lako Hale Nui. Naue mai.

KULA HULAHULA.

E wehe ana o Dan. Lyons i papa kula hulahula haole no na Hawaii oppio me oo, i ka

AUWINA LA POAHA.

Aperila 12. hora 3, ma Ariona Hale, mahope ino o ka Hale Mele Hou.

He 25 keneta ka uku kula o ka haawina no ka haumana. apr5-tfd.

AHUNG & Co.

HALE TELA LOLE NUI.

Alanui Nuanu, ma kekahi aoao mai o Kuini Ema Hale, Honolulu.

E HIKI no ke loa na paa lole holopono loa ma ko'u hale, mai ka 3.00 a pii aku iluna. Mar03m

M. S. LEVY.

Helu 513 Robikana Block, alanui Hotele. (Ma kekahi rumi ino o Ordway & Porter)

KUUPAU NA WAIWAI LIKE OLE ME KE KOE OLE

NA LAKO LEDE, KANE ME KAMALII, Kamaa, papale, etc.

E hoomaka ana ke kuai Hoopakika ou i ka POAKAHI, MAR. 19, a e hoomaua aku ana a hiki i Mei. 1.

HOOLAHA.

Ua haawi ia aku na kanoa ia J. M. Silva o ka Halekuai Iapana o alanui Hotele, e kuai hoopau aku i na waiwai Iapana me ka hookoe ole, a malalo hoi o ke kumulilo. Nolaia, e kipa mai e na maka maka a ike maka no oukou iho. Mar22-tfd

C. T. AKANA.

TELA LOLE NOEAU.

Helu 324 Alanui Nuanu

UA HIKI ke Hanaia na Lole o na ano Kulana Maikai Loa a me ka Nani i oi aku i ko naau wahi e ae.

HE POOKELA NA PAIKINI.

E kipa mai a e ike pono i ka iini a loko e kinikohu ai ka manao mamua o ka hele ana aku i na hale e ae. nov.25tf

Iwakani Shoten

(KEAPANI)

Alanui Hotele, ma kela aoao mai o ke Kaa Ponianuu, na loa mai

HE MAU WAIWAI HOU

Mai Iapana mai, maluna mai o ka Mokuahi Oceanica, oia na

Lole Iapana Hou

— A ME NA —

Hainaka Silika

o na ano a pau, a e kuai ia aku ana hoi

MA KE KUMUKUAI HAA-

HAA LOA.

feb1

3m

Leta Akea.

E na makamaka mai Hawaii o Keawe a hiki aku i Kanai o Mano, i loohia me na popilikia o ka MA'I FIVA, a me kekahi mau ano ma'i e ae, e malii mai a hoolohe i ka'u mau hoakaka no ka palekana a me ka pomaikai o ka loa hou ana o ke ola, mai na lawelawe lapaau ana a KAUKA C. T. AKANA ma ke alanui Nuanu, helu 324, oia iho keia malalo nei:

No kekahi manawalo ihi i ka hope ae nei, ua loohia ia au me kekahi MA'I FIVA ikaika loa, a nana i hoonawaliwai mai i ko'u kino e iho mau aku ana iloko o ke kulana hope loa o ko ke kansaka oia ana, a ua hoao ia na laau lapaau o na ano apau, sole i loa he wahi oluolu iki, a nolaila, ma ke kono a kekahi hoaloha o'u e hoao ia KAUKA C. T. AKANA, na hookoio aku au malalo o kana lapaau ana, a iloko o keia la, ua loa ia'u ka pomaikai nui o ka hoomama i ana o ko'u MA'I FIVA, a me ka hanoli nui au e kakau inoa nei i keia palapala hoomaikai no KAUKA C. T. AKANA, a hoike akea aku imua o ka lehulehu, a na hiki loa iata ke lapaau a hoola i na poe i loohia i ka MA'I FIVA me ka maalaha, a ke kono ia aku nei oukou e kipa se i ona la, a e loa no ka pomaikai nui no ko oukou mau ola kino, he ola maalaha me ke kino o ka lanakila. Owau no me ka oiaio,

T. W. KAAHIKI.

Puunui, Mar. 13, 1894. Mar. 17-1m

Henry May & Co

Mea kuai Ti,

Hoomoo Kope,

Mea Ai, &c.

HELU 98 ALANUI PAPU, HONOLULU, Mea Ai Hou Maikai

o na ano a pau e loa mau mai ana ma na Mokuahi mai Kaleponi mai.

YEE CHAN,

— MEA KUAI O NA —

Lako Lole o na Ano a pau.

Na Hainaka Silika Pake me Iapana Na Pahu Lole Koa, Papale, Etc., Etc., Etc.

Na Lolewawae, mai ka \$1 a ka \$4. Papale kane, mamalu, a pela aku, e kuai ia aku no malalo o ke kumukuai haahaa loa me ka holopono, mamua o kekahi

Helu 31 me 33 Alanui Nuanu, Honolulu Pahu Leta 253. mar 16-tf.

HOOLAHA I KE AKEA.

E na Hoaloha a me na Makamaka maikai, e noho ana ma na mokuupuni o ko Hawaii Paeaina, mai na kane, wahine a me ua keiki i lossaia i na hoopilihua a ka mai a me ka ehaeha i ko oukou kino. Ke kono ia aku oei oukou e hele mai ma ko'u keena ma ke alanui Kamika a me Hotele, helu 317. I ka poe i loa ia i na ano mai a pau ka eha o ke poo, hui ke kino, eha i ka umauma, a mai wahine, a me na ano mai e ae ia, pela no hoi me ka mai hooksawale ohana. Ua hiki loa ia'u ke lapaau i na ano mai a pau, a me ka hoomaemae pu ana i ke kino. Nolaila, e na hoaloha e hele mai imua o'u i hiki ai ia'u ke lapaau aku i ko oukou piiikia. He oluolu ka auhan ma ka'u lawelawe ana, e ui a e ninau iho i ka poe i ka poe i kamaaina ia'u, na lakou i hui mai i ka oiaio, a e hele no hoi ma ko'u keena i pau ai ke kuhihewa, o ka ole ka lahe pepeiao, alaila e hele mai a pau loa i pau i ka kuhihewa no ia'u, L. Akina, Kauka Leong Keng Tong. E au, a e wiki e na hos, mai kali a mai nio-ihi aku, o ka leo keia o ke ola, e kabea aku ana ia oukou e na maka moka maikai, o ka lohe ke ola, a o ke kuli ka make, e nana pono i na maka ma ke kahi mauka.

Owau no ka oukou kauwa me ka haahaa. DR. L. AKINA.

Helu 40 me 317 kihi o na huina o Alanui Kamika me Hotele.

ieb19 ly